

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

A szakvélemény címe: Népdal felhasználása filmzene részeként

Ügyszám: SZJSZT – 01/15

A szakvélemény szövege

A bíróság által feltett kérdések:

I.) A felperes által 12. szám alatt csatolt hangmintával való összevetés alapján állapítsa meg, hogy a filmben 48:35-48:55 között és 1:05:23-1:05:55 között a felperes férjének (továbbiakban R. K.) a hangja hallható-e.

II.) Amennyiben a fenti műben R. K. hangja hallható, a szakértő válaszoljon az alábbi kérdésekre is:

1.) Válaszolja meg a felperes 15. számú beadványában foglalt 3. számú kérdést!

(Nyilatkozzon attól, hogy a becsatolt hangminták, valamint a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható-e, hogy konkrétan mely dal vagy dalok hallhatóak R. K.y előadásában, illetve, hogy konkrétan beazonosíthatóak-e a műben hallható részletek valamely korábbi vagy ismert R. K. által előadott dal részleteként.)

2.) Válaszolja meg a II.r. alperes 14. számú beadványában foglalt 2. számú kérdést!

(Amennyiben igen [ti. a filmrészletekben R. K. hangja hallható], állapítsa meg, hogy az adott részletek a felperes által csatolt Hungaroton 1976. évi lemezzről való-e a felperes által a szintén csatolt CD-borítón megjelölt trackek felhasználásával.)

III.) Szakértői kompetenciájába tartozó körben válaszolja meg a II. r. alperes 14. számú beadványában foglalt 3-5.) számú kérdéseket!

(3.) Amennyiben igen [ti. a filmrészletekben R. K. hangja hallható], akkor foglaljon állást az eljáró tanács abban a kérdésben, hogy a 1. pont alatti felhasználás a szerzői jogi törvény által oltalom alatt álló releváns felhasználásnak minősül-e. Az SZJSZT eljáró tanácsa szakvéleményét azokra a körülményekre figyelemmel alakítsa ki, hogy a lemezen közreműködő személyek a népzeneügyjtsben u.n. adatközlőknek minősülnek-e.

4.) Amennyiben az SZJSZT eljáró tanácsa R. K. közreműködését szerzői jogi védelem szempontjából relevánsnak tartja, akkor foglaljon állást abban a kérdésben, hogy a felhasználás mértéke miatt a szóbanforgó részletek jelen tényállás körülményei között tárgya-e a szerzői jogról szóló törvény által biztosított védelemnek.

5.) Ha igen, akkor kitől kellett volna a peres iratok között fellelhető 2. számú kiadvány hangfelvétel kiadójának – amely zeneszámok egyébként az 1. pontban megjelölt helyen a filmben felhasználásra kerültek – engedélyt kérnie a 4., illetve a 6. trackként szereplő hangfelvételek jogszerűsége érdekében, figyelembe véve a peres iratok között 11-es szám

alatt fellelhető, a Fővárosi Törvényszék megkeresésére a Hungaroton Music Zrt. vezérigazgatója által írt levelében foglaltakra.)

Válaszok a törvényszék által feltett kérdésekre

Ad I.)

Az eljáró tanács a felperes által 12. szám alatt csatolt hangminták, valamint a film megjelölt részleteinek aláfestő zenéjének összevetése alapján a következő megállapításokat teszi:

- a filmben 48:35-48:55 között hallható zenei részletben R. K. hangja az aláfestő zeneként szolgáló mix egyik elemeként egyértelműen felismerhető és beazonosítható;
- a filmben 1:05:23-1:05:55 között hallható zenei részletben valószínűsíthetően ugyancsak felhasználtak egy részletet R. K. előadásából. Tekintettel azonban a felhasznált részlet rendkívüli rövidségére – gyakorlatilag egy, feltehetően R. K. előadásából származó hang hangzik el két alkalommal – az eljáró tanács nem tudta teljes bizonyosság megállapítani, valóban R. K. hangja hallható-e a kérdéses aláfestő zene részeként (az egyértelmű beazonosítás csak zene összehasonlító szoftverrel lenne lehetséges).

Fentiekre tekintettel további megállapításait az eljáró tanács az első filmrészlet aláfestő zenéjének vonatkozásában teszi meg.

Ad II.)

Ad 1.) Az első filmrészlet aláfestő zenéjéhez felhasznált hangminta a felperes által 12. szám alatt becsatolt 1976. évi Hungaroton CD 15. sorszámú dalából tartalmaz rövid részletet. Az eljáró tanács mindazonáltal jelzi, hogy az első filmrészletben csak a fenti dal már éppen beazonosítható, ám rendkívül rövid – egy motívum hosszúságú – részlete került felhasználásra, nem a dal szignifikáns része. A dalból felhasznált hangminta a kérdéses aláfestő zenében – több más *hangsávval* együtt – a zenei mix részét képezi.

Ad 2.)

A kérdésre a választ a fenti, Ad 1.) pontra adott válasz tartalmazza.

Ad III.)

A II.r. alperes 3) kérdésére

Az eljáró tanács rendelkezésére álló anyagok – és különösen a dalt tartalmazó CD felperes által csatolt borítóján található információk – alapján a filmben felhasznált dal olyan népdal, amely a cigány népi dallamkincs része, és amely folklóralkotásként a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény ('Sztj.') 1. § (7) bekezdése alapján nem részesül szerzői jogi védelemben. R. K. így nem minősül a dal szerzőjének, ebből következően a műhöz, a mű felhasználásához kapcsolódóan szerzői jogi védelem sem illeti meg őt, illetve jelen esetben jogutódját.

Mindazonáltal, mint azt az eljáró tanács az I.) kérdésre adott válaszában már megállapította, R. K. volt a dal előadója, így a tanács azt is a vizsgálat tárgyává tette, megilletetheti-e szomszédos jogi védelem R. K. jogutódját, R. K. előadóművészi teljesítményére tekintettel.

Az eljáró tanács mindenekelőtt jelezni kívánja, hogy az adatközlői minőség önmagában nem zárja ki azt, hogy egy népzenei alkotás előadása előadóművészi oltalmat élvezzen. Ellentétben ugyanis a népművészeti alkotásokkal, amelyeknél a szerzői jogi oltalom kizárásának oka az, hogy a szerző személye nem ismert, a néphagyomány, az emberek közössége alkotja a műveket, így a szerző és műve közötti személyes alkotói kapcsolat csak rendkívül távoli, a népzenei alkotások előadása többségében (így jelen esetben is) az előadó azonosítható. A népzenei mű előadása pedig jellemzően az előadó személyéhez fűződő, azt tükröző egyéni-eredeti jelleget hordoz magán.

Az eljáró tanács ezért vizsgálat tárgyává tette azt is, a filmben felhasznált dal előadása révén R. K. (illetve jogutódja) élvezhet-e az Szjt.-ben meghatározott előadóművészi jogokat.

Az eljáró tanács a vizsgálat során megállapította, hogy a filmben felhasznált dal előadásmódja kétséget kizáróan magán hordozza előadójának saját stílusát, személyiségjegyeit, sajátos előadásmódját, így az előadóművészi jogi szempontból védett előadásnak minősül. Az előadóművész jogutódja ezért az Szjt.-ben meghatározott szomszédos jogi – előadóművészi – jogokkal rendelkezik.

Az egyedi tényállás mellett azonban az, hogy a dal előadása előadóművészi jogi szempontból védett előadásnak minősül, nem feltétlenül jelenti, hogy a dal részletének a film zenéjében történő felhasználásához az előadóművész, illetve jogutódjának az engedélye lett volna szükséges. Abban az esetben ugyanis, ha az előadóművészi teljesítmény tényállásban leírt felhasználása ún. szabad felhasználásnak minősülhet, akkor ahhoz a jogosult engedélye nem szükséges és részére díjazás sem jár. A felhasználás jellegéből adódóan a szabad felhasználási esetkörök közül jelen esetben az idézés (Szjt. 34. § (1) bekezdés) lehetősége merülhet fel, ezért az eljáró tanács vizsgálat tárgyává tette azt is, megfelel-e a jelen felhasználás az idézés kritériumainak.

Az idézés a szerzői jogi oltalom alá eső művek esetében szabad felhasználásnak minősül, amelyhez a szerző engedélye nem szükséges (Szjt. 33. § (1) bekezdés). Jelen ügyben szerzői jogi védelem alá tartozó mű nem érintett, mivel a szóban forgó mű a folklór alkotásaként nem részesül szerzői jogi oltalomban. A folklór alkotást megszólaltató előadóművészi teljesítmények azonban szomszédos jogi védelem alatt állnak, ugyanakkor esetükben alkalmazható az Szjt. 83. § (2) bekezdés első mondata, melynek értelmében „nincs szükség a szomszédos jogi jogosult hozzájárulására azokban az esetekben, amelyekben a törvény a szerzői jogi védelem alatt álló alkotás felhasználásához sem kívánja meg a szerző hozzájárulását.” Ha tehát megállapítható, hogy a dalrészletek felhasználása az idézés szabályainak megfelelt, akkor ehhez a felhasználáshoz a szomszédos jogi jogosulti (esetünkben: előadóművészi) hozzájárulás sem szükséges, illetve díjazás sem illeti meg az előadóművészi jogok jogosultját.

Az idézés, mint szabad felhasználási mód fennállására vonatkozó vizsgálat során az eljáró tanács megállapította, hogy a kérdéses felhasználás az idézés számos, de nem valamennyi feltételének megfelel. Így pld.

- a filmrészlet aláfestő zenéjeként szolgáló mixben R. K. előadásának csak csekély, éppen beazonosítható része kerül felhasználásra. Ahogy arra az eljáró tanács korábbi

válaszaiban már utalt, a kérdéses zenei részlet önmagában sem haladja meg a kb. 20 másodperces időtartamot (ez nem csak a film teljes hosszához, de az eredeti népdal hosszához képest is rendkívül rövid időtartam), azon belül a dal részlete még rövidebb terjedelemben és ami fontosabb, nem az aláfestő zene érdemi részeként, fő dallammotívumaként, hanem a aláfestő zeneként használt zenei mix egyik – nem fő – részleteként jelenik meg. A felhasznált rész terjedelme ezért az eredeti népdal rendes felhasználását nem veszélyezteti, az az átvevő mix jellegéhez igazodik.

- a népdalból felhasznált részletet a mix az eredetihez híven tartalmazza;
- a részletet átvevő mű (a zenei mix) maga is önálló, egyéni-eredeti jellegű alkotás, amelyben a felhasznált részlet jól elkülönül, ugyanakkor nem minősül az átvevő mű érdemi részének.

Fentiek mellett is kérdéses ugyanakkor, mi az a legitim idézési cél, amelyre tekintettel a népdal részletének felhasználása a zenei aláfestő mixben idézésnek minősülhet. Az idézés, mint szabad felhasználási esetkör létjogosultságához ugyanis az is szükséges, hogy az az átvevő mű mondanivalóját alátámassza (vagy ellentételezze), azt illusztrálja, kiemelve, megmagyarázza. Bár kétségtelen, hogy az átvevő mix és a felhasznált népdalrészlet között szoros gondolati összefüggés áll fenn (a mix számos népzenei elemet tartalmaz, célja azok megújítása, új formába öntése), mégsem állapítható meg, hogy az népdalrészlet felhasználásának speciális, a mix mondanivalóját alátámasztó, arra ráerősítő célja lenne: sokkal inkább részét képezi a mondanivalónak, minthogy alátámassza azt.

Mindezekre tekintettel az eljáró tanács álláspontja szerint a népdal részletének a mixben történő felhasználása nem minősíthető idézésnek.

Ezért az állapítható meg, hogy a kérdéses részlet Szjt. 73. § (1) c) pontja szerinti többszörözése valósult meg, amelyhez – szabad felhasználási kivétel hiányában - az előadóművész vagy jogutódjának engedélye szükséges. Az eljáró tanács kiemeli, hogy a felhasználás terjedelme rendkívül csekély, az eredeti népdal igen rövid részlete, az is kiegészítő jelleggel kerül a mixben felhasználásra, mind a mixhez, mind a filmhez viszonyítva terjedelemben is nagyon röviden.

A II.r. alperes 4.) kérdésére

Abból következően, hogy filmrészlet aláfestő zenéjeként szolgáló mixben R. K. előadása részletének többszörözése valósult meg – ha a felhasználás mértéke még oly csekély is – e részletek, illetve azok felhasználása szomszédos jogi oltalom tárgyát képezik.

A II.r. alperes 5.) kérdésére

Az eljáró tanács rendelkezésére álló dokumentáció – ideértve a Hungaroton Music Zrt. vezérigazgatója levelét – alapján nem állapítható meg egyértelműen, kitől kellett volna engedélyt kérnie a 2. számú kiadvány hangfelvétel kiadójának a filmben is felhasznált hangfelvételek jogszerűsége érdekében. A levél mindössze arra vonatkozóan tartalmaz nyilatkozatot, hogy a Hungaroton Music Zrt. az eredeti népdalt tartalmazó 1976. évi kiadványt jegyző Hungaroton Magyar Hanglemezgyártó Vállaltnak bár nem jogutódja, annak archívumából „jogszerűen felhasználhatott” felvételeket, azonban ezt a nyilatkozatot egyéb dokumentum nem támasztja alá. Erre tekintettel az eljáró tanács nem tudta megállapítani, történt-e, és ha igen, milyen terjedelemben engedélykérés az eredeti jogosult R. K.-tól, illetve

megfelel jogosultsági láncolat vezetett-e a 2. számú kiadvány R. K. előadását is tartalmazó felvételeinek elkészüléséhez.

Budapest, 2015. március 31.

Dr. Kabai Eszter
a tanács elnöke

Dr. Gondol Daniella
a tanács előadó tagja

Szűts László
a tanács szavazó tagja